

ANTICS OFICIS AL COLLSACABRA EL MOLINER

El Collsacabra, ja de molt antic, era un indret sembrat d'esglesioles, ermites i masies que amb els seus camps i quintans alegraven el paisatge, ja de per si bucòlic, donant-li vida i color. Era una terra ufana, sembrada de boscos, fonts, recs i rierols, de prats, camps i artigues.

Encara que la majoria dels seus habitants visquessin del terròs, o sigui de l'agricultura, també s'hi podien trobar un gran nombre d'artesans. Als segles XVI, XVII, i XVIII, anys del seu creixement, hi trobem: fusters, ferrers, moliners, mestres de cases, sastres, sabaters, paraires, carreters, basters... Hi ha constància d'un apotecari que exercia a la vila de Rupit. També trobem notícies d'una

Mola del molí de Sobiranes al jardí de la masia d'aquest nom, a Tavertet.

Foto: Anna Borbonet

important notaria: els Soler, que començaren a exercir l'any 1356 i s'anà transmetent, de pares a fills, fins al 1835.

Ens n'ocuparem en un altre apartat.

Avui ens recrearem en l'ofici de moliner, de com era un molí, de com treballava, etc.

MOLINER: El qui es dedica al treball de moldre.

Pocs indrets trobaríem a Catalunya que en tan poca extensió de terreny hi hagués tanta quantitat de molins com ho trobem al Collsacabra. Deixarem per una altra ocasió els de la riera de les Gorgues (l'Esquirol), que és pregonia i rica en cascades, salts i molins. Tampoc parlarem dels del municipi de Tavertet. Avui ens ocuparem dels de la part de llevant del Collsacabra. Farem un passeig per la riera de Rupit, que neix sota el massís d'Aiats i desguassa al riu Ter, dins el pantà de Susqueda.

La conca d'aquesta riera, encara que força reduïda, ja que sols compta amb uns 40 km de superfície, generalment porta un bon cabal d'aigua. L'índex pluviomètric del Collsacabra sol ser d'uns 1.000 mm anuals.

El recorregut de la riera de Rupit és d'uns 17 km. Des del Torrentó, on neix, passant per les Viles, on comencen els molins, fins al salt de Sallent té 7 km, amb un desnivell de més de 500 m i d'aquí fins al pantà de Susqueda, uns altres 7 km. A causa de la seva escabrosa i abrupta orografia, feia cantar, i treballar, infinitat de salts i espectaculars cascades que l'home va saber aprofitar per construir-hi molins fariners, avui gairebé tots esmicolats o desapareguts. La presència, encara que ruïnosa, de rescloses, recs, basses, pous, parets, cubs, algun tros de

UN AUDITORI (continuació)

gran orquestra i de les variacions visuals d'una cambra que s'apropa als intèrprets: gran conjunt, transmutat de la sala de concerts en aquest recinte tan ben adaptat. La combinació no pot ser més encertada, suggeridora i equilibrada, perquè so i visió flueixen subtilment cap al nostre interior, obrint camins plens d'aquelles sensacions tan complaents i tan pròpies de qui estima la música.

És ben cert que en aquest indret d'Osona es troba una mica de tot. És possible aconseguir racons fascinants que ens ompliran de natura viva i, com hem pogut comprovar, es pot obrir la percepció al fet musical. Si es fa a redós d'aquest auditori, de la mà d'una persona sensible, assolirem un dels gaudis més apreciats que ens ofereix el Collsacabra màgic.

Jordi Gumí

Molí d'en Marandes, a la dreta de la fotografia.
Foto: N. Ricart.
Estudi de la Masia Catalana (CEC)

mola, forats al llit de la riera i a les penyes, són muts testimonis d'una glòria passada – *sic transit gloria mundi*.

Sant Martí és el patró dels moliners. Hi ha algunes dites populars referents als molins:

- Per Sant Martí ni mola ni molí
- Pots canviar de moliner que de lladre, no.
- Arribar i moldre
- Fer combregar amb rodes de molí.

COM ERA UN MOLÍ ?

La resclosa és el primer i més vistós que trobem en un molí. La resclosa no és res més que un obstacle al curs de l'aigua que, com una barrera, a més d'emmagatzemar aigua, la desvia, i així dona al molí l'energia que li cal per moldre. De rescloses n'hi havien de dues maneres: les fetes amb grosses pedres i morter de calç i sorra i les fetes amb bigues, troncs, lloses i terra.

De les primeres sols en queden: la de la Sala, la del Molí Nou, la d'en Marandes i, en part la del molí del Rodor. Les pedres solien "casar-les", això és, unir-les per la part de dalt, amb un ferro gruixut i ficat a cada dues pedres. L'altre tipus de resclosa, més primitiva i rudimentària, ha desaparegut totalment. Sols en donen testimoni, al lloc on

varen ser construïdes, una renglera de forats (molts de quadrats i altres de rodons), picats dins el llit de la riera o d'un rec.

L'aiguat del dia 18 d'octubre de 1940 (festivitat de Sant Lluc i fira a Olot), és viu encara dins el record dels més vells. Va ser una data de trista recordança per a la gent de la comarca; a més dels molts perjudicis que va ocasionar la forta tromba d'aigua, ja fos a cases particulars, vessanes, camps, feixes i horts, destrossà també camins i carreteres. Aquesta data firmà la sentència de mort a molts d'aquests molins. Pocs varen ser els que resistiren la forta embranzida de les aigües que, d'una manera dantesca, assolaren tot el que trobaven al seu pas.

Després de l'aiguat sols es reconstruïren i tornaren a treballar el Molí Nou i el molí d'en Marandes. Al molí del Soler s'hi posà una turbina i s'hi generà electricitat per a l'enllumenat públic del poble de Rupit, i per a algunes cases benestants. Dels altres molins sols en quedaren les ruïnes d'unes rònegues edificacions que el pas del temps ha acabat de fer desaparèixer fins a perdre's gairebé la seva ubicació. Només forats i algun rec picats a la penya viva són muts testimonis del que un dia varen ser. Moltes pedres i cairats es feren servir com a material de reconstrucció en algunes cases de Rupit.

MOLINS DEL COLLSACABRA:

Al Collsacabra hi ha 45 molins entre existents, amb restes o ruïnes totals.

	<u>Existents</u>	<u>Ruïnes</u>	<u>Total</u>
Rieres de les Gorgues,			
Paganes	—	15	15
l'Esquirol	2	3	5
Sant Julià i Cabrera	1	—	1
Cantonigròs	1	4	5
Trasserra	—	2	2
Sobiranes	—	1	1
Tavertet	—	2	2
Pruit	—	1	1
Rupit	4	4	8
Falgars	2	3	5
Total:	10	35	45

Trobem també alguna mola sencera i alguna de trossejada, com a element de decoració, en jardins: Can Xumetre, Santa Llúcia, Sobiranes, l'Om, molí del Soler, Can Llorenç, etc.

D'on sortiren aquestes moles?

A Tavertet, a un tirat de roc de la masia del Crous, encara s'hi pot veure una pedrera de moles de molí. N'hi ha alguna de mig escalabornada, agafada a la penya, restes per terra, i algun niu mig començat.

A Rupit, sota els Solans, en una grossa pedra dolça, s'hi veu, encastat a la paret, l'escalaborn d'una mola i les restes d'algun niu d'on n'havien extret d'altres. Sobre el grau del Salt de Sallent, en una grossa pedra dolça, també s'hi veu un escalaborn de mola.

MOLINS A LA RIERA DE RUPIT:

- 1- Molí de Noufonts o de les Viles. Pas Ample, forats a la penya del llit del riu.
- 2- Molí de la Sala o de la Conillera. Rec i forats cavats a la penya viva del llit del riu.
- 3- Molí Vell de la Sala. Resclosa i turbina dins una caseta.
- 4- Molí Nou de la Sala. Existent en part: resclosa, bagant, rec, bassa, turbina...
- 5- Molí del Soler. Existent en part.
- 6- Molí d'en Marandes. Deixà de funcionar a la dècada dels anys seixanta.
- 7- Molí d'en Feliu Castellet. Sota Can Vicari. S'hi feien botons. Malmès per l'aigüat de 1940.
- 8- Molí del Rodor. Ruïnes totals. Deixà de funcionar per l'aigüat de 1940.
- 9- Molí del Tornall

10- Molí d'en Patronès. Restes.

11- Molí de Sallent, o Molí Vell. Malmès l'any 1940.

12- Molí de Padernerès. No localitzat, però citat en documents.

Per la proximitat i història comú, mencionarem també:

Molí de l'Om de Vallissana, pròxim a la casa, i a la riera de l'Om que desguassa a la riera de Rupit. Terme de Susqueda.

Molí del Roure, en ruïnes, sota la casa del mateix nom, i prop del castell de Fornils. Terme de Susqueda.

Molí del Barri. Terme de Rupit. Ruïnes totals.

MOLINS DE FALGARS (conca del Fluvià):

Molí de la Faja. Existent, però no funciona.

Molí de la Codina. Ruïnes.

Molí de la Coromina. Ruïnes totals.

Molí de la Batllia. Ruïnes. La família Pijoan l'arreglà l'any 1953, i el feren treballar fins al 1961.

Molí del Salt de la Batllia. Restes.

INVENTARI DELS MOLINS

SITUATS A LA RIERA DE RUPIT

Ara és hora de recuperar, si encara hi som a temps, o almenys fer que en quedi constància, tot allò que la civilització moderna i la tècnica han deixat arraconat pel desús i que el pas dels anys va fent desaparèixer. Aquest és el cas de la indústria farinera que utilitzava la força motriu de l'aigua com a font d'energia i que temps enrere gaudí d'una gran importància en l'economia d'aquesta petita comarca del Collsacabra.

En aquest humil, però ambiciós, treball, vull fer una recerca de totes les dades possibles, dibuixos, croquis, mapes, fotografies... de tots els molins que antany i en època més esplendorosa, havien funcionat al llarg de la riera de Rupit. El recorregut s'inicia en el seu naixement, a les fonts del Torrentó, i de les masies de Comajoan, el Bosc, el Collell i l'Alou, sota del Pla d'Aiats, i passant per la vila de Rupit i per l'espectacular salt de Sallent, acaba al riu Ter, dins el pantà de Susqueda, pantà que

*Molí del Rodor
Foto: Albert
Oliveras (1930)
Estudi de la Masia
Catalana (CEC)*

manlleva el nom a aquest petit poble, avui submergit dins les aigües.

L'ORIGEN DEL MOLÍ, l'hem d'anar a buscar en el fet que l'home primitiu esclafava grans i llavors per al seu aliment, picant-los entre dues pedres. Al pas dels anys aquesta tècnica s'anà perfeccionant fins a construir els actuals molins. En un temps en què la gent vivia de la terra i del bestiar, la feina dels molins i dels ferrers era un complement més de les feines del mas. Gairebé totes les masies importants tenien el seu molí. Aquest molins, de bon començament, solien tenir només l'obrador com a edifici, però més tard s'anaren independitzant del mas i ampliaren l'edifici amb una petita estada sobre l'obrador.

Els molins són màquines per trinxar i moldre grans i materials. N'hi ha de diferents tipus segons l'energia que els faci treballar: De sang (eren els que funcionaven gràcies a bestiar, esclaus...), d'aigua, de

vent, elèctrics. Segons la matèria que treballaven podien ser: fariners, d'oli, paperers, drapers, d'escorça (com el del molí del Rodor, en un començament), d'arròs, etc.

El Collsacabra, dins la Catalunya vella, es troba, com ja he dit, en una regió on plou força, i és un indret abundant en salts, torrents, rieres i recs. Així doncs, és natural que els molins fossin d'aigua i com que la comarca era agrícola i s'hi conreaven cereals, els molins eren fariners.

Hostal Can Nogué

C. del Mig, 2
Tel. 93 856 52 51
TAVERTET

BAR BOTIGA CAN MIQUEL

ESMORZARS I BERENARS, RECORDS,
PA, COQUES I EMBOTITS ARTESANS

CARRER LES FONTS, 4
TEL. 93 856 50 83 08511

TAVERTET

Restaurant

Habitacions

Residència per a
col·lectius

Ctra. de Vic a Olot, Km. 35

08560 Rupit Pruit

Tels. 93 857 20 12 - 93 852 20 84